

Når bilister med demens skal stoppe med at køre bil

- Information og gode råd til sundhedsprofessionelle

Demens og bilkørsel

Alle bilister skal på et tidspunkt holde op med at køre bil, og hvis man bliver diagnosticeret med en demenssygdom, er det nødvendigt at tage stilling til kørselsophør tidligere, end hvis man ikke er syg. Det er svært at sige, hvornår tidspunktet indtræffer, da det afhænger af mange forskellige faktorer, som fx hvilken demenssygdom man har, hvor hurtigt sygdommen udvikler sig og hvilke områder i hjernen, der er påvirket af demenssygdommen.

Flere af de færdigheder, vi er afhængige af i trafikken, bliver påvirket af en demenssygdom. Det gælder fx de eksekutive funktioner, rum-, retnings- og synsopfattelser, opmærksomhed og koncentration, reaktionstid og hukommelse. Disse kognitive egenskaber vil formindskes med en demenssygdom, og det samme gælder derfor den demensramtes kørefærdigheder.

En del demensramte accepterer, at sygdommen påvirker deres bilkørsel og stopper selv med at køre bil. Nogle bilister med en mild demens kan i en periode helt forsvarligt fortsætte med at køre bil. Det handler om at finde ud af, hvor længe de kører sikkert nok. De fleste bilister – yngre, gamle som syge, vil gerne fortsætte med at køre bil, så længe som muligt. Derfor skal udviklingen i sygdommen monitoreres i forhold til, om den pågældende patient og bilist stadig skal have lov til at køre bil.

Bilister med mild demens, som gerne vil fortsætte med at køre bil, kan med fordel reducere deres kørsel til kendte lokale områder og på tidspunkter, hvor trafikken ikke er så kompliceret.

Nogle bilister har ikke sygdomsindsigt og er derfor ikke i stand til at vurdere deres egne køreevner. De vil måske insistere på at fortsætte med at køre bil, også når det ikke længere er forsvarligt. Pårørende og sundhedsprofessionelle kan derfor blive nødt til at intervenere.

Tegn på usikker kørsel

De pårørende både føler og har et stort ansvar, når en af deres nærmeste får en demenssygdom. Lyt til deres bekymringer og observationer fra trafikken og spørg til, om der er sket en udvikling i deres bilkørsel.

Flere episoder og tegn kan indikere, at det er tid til at indstille bilkørslen:

- Bliver involveret i farlige situationer i trafikken, som fx nærved ulykker
- Får flere småskader på bilen, fx ved parkering og bakning
- Udviser manglende opmærksomhed i forhold til hastighedsgrænser og for hurtig kørsel
- Kører meget langsomt
- Har langsom reaktionstid og dårlig bedømmelse af situationer i trafikken
- Føler sig mere stresset og træt under en køretur
- Mister orienteringen på selv kendte ruter
- Kommer til at køre over i modsatte vejbane eller over vejens skillelinje
- Stopper nogle gange for grønt lys eller kører over for rødt

Lægeligt kørselsforbud

Hvis en bilist med demens ikke længere er i stand til at køre bil på forsvarlig vis, skal den behandlingsansvarlige læge give et kørselsforbud. For mange bilister er det en meget svær besked at få, fordi de forbinder det at kunne køre bil med frihed og selvstændighed. Når man pludselig mister retten til at køre bil, kan det føles som en voldsom indgriben i ens privilegier og rettigheder. Det gælder i højere grad for mænd end for kvinder. Det er også sådan, at de fleste mænd hellere vil tale om kørselsstop med en læge end med deres pårørende.

Et lægeligt kørselsforbud gives mundtligt til patienten, som også skal informeres om, hvorfor han/hun har fået det. Bagefter bliver det skrevet ind i patientens journal. Lægen skal samtidig vurdere, om patienten forventes at følge kørselsforbuddet. For mange kommer det som et chok at få et kørselsforbud, og det kan betyde, at de blokerer og derfor ikke husker beskeden, når de kommer hjem. Det ville være godt for alle parter, hvis den syge får et stykke papir med hjem fra konsultationen, hvorpå der står, at vedkommende har fået et lægeligt kørselsforbud, og at det betyder, at han/hun ikke længere må køre bil.

Det er kun politiet, der kan udstede og inddrage kørekort. Det lægelige kørselsforbud står udelukkende i patientens journal, som politiet ikke har adgang til. Hvis en bilist med lægeligt kørselsforbud alligevel kører bil og bliver involveret i en trafikulykke, dækker forsikringen ikke. I sådanne tilfælde får politiet og forsikrings-selskabet dog adgang til bilistens journal.

Hvis lægen vurderer, at patienten ikke er indstillet på at overholde kørselsforbudet, har hun pligt til at indberette det til Styrelsen for Patientsikkerhed. Styrelsen retter derefter henvendelse til politiet, som indleder en kørekortsag. Lægen skal henvende sig til politiet i særlige akutte situationer. Det gælder, hvis hun vurderer, at der kan opstå en umiddelbar fare for patientens og/eller andres liv og helbred.

Involver de pårørende

Mange bilister oplever det som et stort tab, og at de mister en del af deres identitet, når de skal aflevere deres kørekort. Involver derfor de pårørende i den svære snak om et kommende kørselsstop. Det er dog ikke de pårørende, der skal sige til den demensramte, at han/hun ikke længere kører forsvarligt. Det er et emne, som ofte giver konflikter, og derfor kan det være en god ide, at familien i fortrolighed giver oplysninger om den demensramtes kørsel videre til jer.

Når det lægelige kørselsforbud bliver givet, så tal gerne med bilisten og familien om, at det er på grund af sygdommen, at han/hun ikke længere må køre bil, og anerkend, at han/hun indtil nu har været en god og sikker bilist. Så kan den demensramte bilist bedre føle sig mødt og forstået, og det kan gøre det nemmere at acceptere kørselsforbuddet.

Hvis den demensramte bilist ikke stopper med at køre bil på trods af lægeligt kørselsforbud, kan de pårørende gøre følgende:

- De kan kontakte egen læge, en demenskoordinator eller demens/hukommelsesklinikken og bede om en ekstra samtale
- De kan fjerne bilnøglerne eller helt sælge bilen
- Som den sidste udvej kan de kontakte politiet, hvis den pågældende bilist har været skyld i flere farlige situationer i trafikken og nægter at stoppe med at køre bil.

Test af kørefærdigheder

Hvis der er tvivl, om en bilist må fortsætte med at køre bil, kan egen læge og/eller Styrelsen for Patientsikkerhed anbefale, at bilisten skal gennemføre en vejledende helbredsmæssig køretest. Det kan fx ske, når en patient med mild demens får flere kognitive problemer. Ved moderat og svær demens anbefaler Styrelsen oftest, at man helt stopper med at køre bil.

Vejledende helbredsmæssig køretest er ikke det samme som en orienterende køreprøve; det er en praktisk køretest i trafikken, hvor man kører en tur i en køreskolebil med en særlig uddannet prøvesagkyndig på passagersædet. Turen varer typisk 30-60 minutter, og bagefter får man svar på, om den prøvesagkyndige vil anbefale, at bilisten kan beholde sit kørekort. Der er ingen teoriprøve, og det er politiet, der træffer den endelige afgørelse. Anbefal gerne, at bilisten køber en time eller to hos en kørelærer, inden han/hun skal gennemføre køretesten.

Hvis bilisten ikke vil acceptere, at de efter en vejledende helbredsmæssig køretest ikke længere må køre bil, kan han/hun vælge at tage en teori- og køreprøve på samme vilkår som andre og nye bilister.

Andre transportformer

Det er vigtigt for alle at bevare mobiliteten, også selvom man har fået en demenssygdom. Når man ikke længere selv kører bil, skal man finde andre måder at transportere sig på. Derfor er det godt at finde ud af, om der er pårørende, naboer, venner, som kan køre for én. Alternativt kan man benytte kommunens tilbud om Flextrafik. Det er godt at få med i snakken om fortsat mobilitet og transport.

Hvis en patient med demens er vant til at cykle, er det fint at fortsætte med det et stykke tid, selvom han/hun er holdt op med at køre bil. Det er selvfølgelig individuelt og kommer an på, hvor fremskreden sygdommen er, og hvilke eksekutive funktioner, der er ramt.

Det er godt at bevæge sig rundt i trafikken, så længe det kan ske uden at være til fare for sig selv og andre trafikanter. Når en cyklist med demens ikke længere kan klare sig alene i trafikken, kan det derfor være en god ide, hvis de pårørende cykler ture med ham/hende på trygge steder uden biltrafik.

Elcykler er en dårlig ide til mennesker med en demenssygdom på grund af måden, man cykler på dem. På elcykler går det pludseligt stærkt, og det bliver derfor uoverskueligt for en demensramt, når der skal tages uventede beslutninger i trafikken på en hurtigkørende elcykel. Og så kan der let ske en ulykke.

El-scootere kræver ikke kørekort, og det kan være fristende at købe en, når man ikke længere må køre bil. Men nøjagtigt det samme kan ske på en scooter som på en elcykel, så det er også en dårlig ide at investere i en scooter.

”Nogle patienter mener, de bare kan købe en scooter, når de ikke længere må køre bil. Så tager vi også den snak.”

Gitte, sygeplejerske på hukommelsesklinik

”Det bedste er selvfølgelig at få en aftale med den demensramte bilist om, at han stopper med at køre bil.”

Anette, demenskoordinator

”Det med at undvære bilen er især et problem, forbi de bor i et sommerhusområde. Men det samme gælder jo for folk, der bor ude på landet.”

Anne-Marie, demenskoordinator

”Både Jens og jeg var i tvivl, om Jens' kørekort var blevet inddraget af lægen, så vi kørte afsted på ferie med Jens bag rattet. Det var først, da vi kom hjem og læste epikrisen på computeren, at vi kunne se, at han ikke måtte køre bil.”

Else, pårørende til Jens

Tekst og idé:

Jette Ravn og Marlene Rishøj Cordes, www.erfarnebilister.dk

Foto: Pelle P. (Der er brugt modeller på alle fotos)

Følg os på www.facebook.com/erfarnebilister

Materialet er udarbejdet af Erfarne Bilister med støtte fra GF Trafikpris

